# Zagrebo

Aldonita de Radenko MiloÅ¡eviÄ‡
19/09/2008

Zagrebo estas Ä‰efurbo kaj politika, scienca, ekonomia, kultura kaj alispeca centro de la Respubliko Kroatio. Äœi estas, kiel poeto skribis siatempe â€œ......urbo sur monto, lumturo el kiu elradias neestingebla kaj certa lumo al Ä‰iuj homojâ€•. Zagrebo estas unu inter la plej malnovaj eÅropaj urboj, kaj Ä•iaj malnovaj partoj Gradec kaj Kaptol, oni tenas kiel la plej bele protektitaj malnovaj urbo-kernoj en EÇ”ropo. Äœiaj historio komencas formale je la jaro 1094 (la plej ofte menciita jaro de historiistoj), kiam estis fondita la Zagreba diocezo. Per â€œLa ora Ä‰artoâ€• de la kroata-hungara reÄ•o Bela la IV-a el la jaro 1 Zagrebo iÄ•is libera reÄ•a urbo. Zagrebo, krucvojo en kiu enmigrintoj kaj metiistoj el Meza EÅropo konstruis fundamenton de nuneco. Jarcento post la ricevo de la Ä‰arto de libera reÄ•a urbo, Zagrebo ja havis nur tri mil da loÄ•antoj. En la jaro 1557 Zagreb estas por unua fojo menciita kiel kroatia metropolo. PreskaÅ cent jarojn poste kroata-hungara reÄ•o Leopoldo la I-a en la jaro 1669 per la Ä‰arto atestas al la ReÄ•a akademio rajton al universitato, kaj tiun Ä‰i privilegion konfirmis la Kroatia parlamento â€“ Sabor.

Zagrebo estis la Ä‰efa trafiknodo el kiu elvojadis famaj Å•oseoj Karolina, Josefina, Luiziana, kiuj Ä‰iuj finiÄ•as Ä‰e Adria mar Jaro 1862 estis la komenco de fervoja trafiko, kiam estis malfermita la unua fervoja linio tra Zagrebo, kiu de Zidani Most (Slovenio) kondukis al Sisak. Tiu linio estis ligita al la linio Vieno â€“ Ljubljana â€“ Triesto. Tia geografia loko donis al Zagrebo eblecon pri disvolvo de metio, komerco, kaj pli poste de industrio kaj aliaj produkto-eblecoj. Inter tre interesaj ekonomiaj agoj, kaj komenco de negocado mem en Zagrebo, estas Zagreba foiro, alte rangita foiro en monda foira familio. La unua granda jara foiro estis en Zagrebo sub la nomo â€œFoiro de Markoâ€• en la jaro 1256Â  kaj la foiro progresis en la jaro 1864, kiam Zagreba komerca - industria Ä‰ambro organizis la â€œUnuan landan ekonomian ekspozicionâ€•, sed la vera kaj oficiala komenco estis en la jaro 1909. Zagreba foiro estis ankaÅ kunfondinto de la Internacia unuiÄ•o de foiroj en Parizo 1925.

Zagrebo elradiis en mondon novajn kaj ideojn kaj monfamajn produktojn kaj inventistojn. Multfoje oni en la mondo nek scias ke ili estas Zagrebanoj nek ke la produktoj estis elpensitaj en Zagrebo. Zagrebano Slavoljub Eduard Penkala (1871.-1922.) estas la unua moderna kroata inventisto kaj noviganto. Li apud multaj aliaj elpensaÄµoj kaj inventaÄµoj konstruis mekanikan krajonon kaj fontoplumon (en la jaro 1906), kiu laÅ li eÄ‰ ricevis nomon â€“ â€œpenkaloâ€•. Krom tio li e 1909 konstruis la unuan duseÄ•an aeroplanon.

Se oni mencius en la mondo la vorton â€œcepelinoâ€•, multaj scios pri tiu flugilo ke Ä•i estas senflugila, oni scias aron da detalo sed maloftaj scius ke tiun flugilon elpensis Zagrebano David Schwartz, konstruisto de aerveturiloj, kies destino similas al multaj niaj samlandanoj, nome nehavinte monon lia edzino post lia morto forvendis patenton al la grafo Zepelin.

Nuntempe, kiel ankau pli frue, Zagrebo estas la kerno de la kroatia ekonomio kun 40% de BNP kun 23% de tuta kroatia industria produktado. La zagreba ekonomio tiamaniere signifas grandan financan, komercan kaj eksport - importan koncentriÄ•on de la tutÅ•tata ekonomio. Tiel Ä•i respegulas kaj elradias Ä‰ion al tuta kroata ekonomio kaj grave influas ties Å•anÄ•ojn. Samtempe ankaÅ Ä‰iuj ekonomiaj kaj sociaj tendencoj de Zagrebo estas ankaÅ de Kroatio kaj Ä•i radias ankaÅ ekonomian allogon por deko da urboj kiuj estas situataj ene de 50 kilometra cirklo Ä‰irkaurondanta Zagrebon. LaÅ la bazaj indikiloj pri ekonomio de Zagrebo, videblas ke 36% da aktivaj entreprenoj kun 48% da Ä‰iuj enspezoj, 55% da profito, 39% enposenigitaj ricevas 46% da Ä‰iuj salajroj. Tia rolo kaj signifo de zagreba ekonomio tamen estas rezulto de multaj publikaj t.e. de la Å•tato kontrolitaj entreprenoj, kiel elektrikaj, naftaj, Å•oseaj, arbaraj ktp. En Zagrebo laboras Ä‰irkaÅ 22 milÂ  da entreprenoj kaj ankaÅ Ä‰irkaÅ 17 mil da metiistoj. En la ekonomia strukturo de la urbo laÅ enspezo 34% estas komerco kaj 30% industrio.